

Herta Müller: Matala maa (2)

Matala maa: lapsen silmän tasolta

Riitta Vaismaa Myller arviot 2 osa

Matala maa koostuu viidestätoista lyhyestä kertomuksesta tai novellista, lyhimät ovat vain sivun mittaisia. Niminovelli on laaja ja kertoo pikkutyöstä, joka kasvaa saksankielisessä romanialaiskylässä toisen maailmansodan jälkeen. Usein absurdit tarinat valottavat kyläyhteisöä: köyhyyttä, tapoja, ihmissuhteita. Neuvostojärjestelmän arvostelu on paikoin satiirista pilkkaa.

Lyhyet ja muodoltaan yksinkertaiset lauseet on ladattu merkityksin ja piilomerkitseksiin. Kaikkea ei voinut sensuurin oloissa sanoa. Yksityiskohdin luodaan rikas visuaalinen maailma, joka erityisesti korostuu niminovellissa. Maailmaa katsellaan matalalta, lapsen näkökulmasta. Mielikuvituselämä sulautuu todellisuuteen ja päinvastoin. Niminovelli on pikkutyön tiheää tajunnanvirtaa. Hän hahmottaa maailmaa leikin läpi, vaikka monet asiat pelottavat.

Pikkutyön ihmettelyn kautta kuvataan koko kyläyhteisöä, myös aikuisten asioita. Lapsen silmät näkevät asioita, joista kehittyy aina uusia tarinoita. Lapsi huomaa, että isä ja äiti nukkuvat selät vastakkain, uskonnonharjoituksen rituaalit näyttäytyvät kiehtovina ja surrealistisina. Lapsen kohtelu on kuitenkin usein julmaa, lyöntejä sataa perusteettomasti ja mielivaltaisesti. Äidin vallan ja elämänhallinnan keino on jatkuva siivoaminen, isä taas tarttuu pulloon.

Matala maa -kertomuksessa viitataan vaivihkaa äidin Venäjän kokemuksiin. Isän uskollisuus saksalaisuudelle näkyy, kun tämä kuuntelee radiosta Adenauria, ei Romanian valtanpitäjää. Niminovellin jälkeiset kertomukset ottavat parin piirun verran enemmän esiin poliittista tilannetta. Tunnelma on välistä uhkaava, usein synkkä, vaikka absurdismi tai surrealismi värittääkin kaikkia kertomuksia. Se mikä esikoisteoksessa on piilotettu byrokratian pilkaksi, muuttuu myöhemmin avoimeksi vastarinnaksi.

Ote novellista Matala maa:

Kylässä ei saa teurastaa vasikoita eikä polttaa viinaa. Kesällä koko kylä haisee mäskille, kuin valtava viinakattila. Jokainen polttaa viinaansa jossain pihan perällä aidan takana, eikä kukaan puhu siitä, ei edes naapurinsa kanssa.

Aamulla isä oli katkaissut kuokanvarrella vasikalta koiven. Sitten hän meni hakemaan eläinlääkäreitä.

Eläinlääkäri tuli keskipäivällä polkupyörällään pihaan. Hän pani sen luumupuuta vasten, ja kun hän oli

kadonnut navetanoven taakse, kanat lehahtivat heti pyörän päälle.

Isä selitti eläinlääkärille romaniaksi, miten vasikka oli sotkenut jalkansa kytkeyeen, miten se ei enää päässyt siitä irti, miten se kaatui pitkin pituuttaan tankoa vasten ja katkaisi koipensa.

Selittäessään isä silitteli vasikan selkää. Minä katsoin isää silmiin. Hänestä ei nähnyt ettei hän puhunut totta. Halusin tyrkätä hänen kätensä pois vasikan selästä, halusin viskata hänen kätensä pihamaalle ja tallata sen tohjoksi. Halusin että hänen hampaansa putoaisivat suusta tuon valheen tähden.

Isä oli valehtelija. Kaikki jotka seisoivat siinä valehtelivat, sillä he pitivät suunsa kiinni. Kaikki toljottivat vain eteensä. Katsoin jokaista vuoron perään, noita rumia rasvaisia naamoja, noita neniä, noita silmiä, noita takkuisia karvapäitä. Isän parransänki kaksinkertaisti ja kätki hänen raakuutensa. Isän kädet tarttuivat valheellisiin sanoihin ja tekivät vakuuttavasti kaiken minkä tekivät.

Sitten eläinlääkäri kaivaa rapisutti lehtiön rasvaisesta salkustaan. Hän kirjoitti jotain ja repäisi lehden irti ja piteli sitä isän silmien edessä. Isä oli jo eläinlääkärin kirjoittaessa pistänyt sadan lein setelin hänen taskuunsa, eikä eläinlääkäri ollut sitä ollenkaan huomaavinaan vaan jatkoi kirjoittamistaan.

Sitten hän piti kädessään lappua jossa luki että vasikkaa oli kohdannut onnettomuus. Se oli hätäteurastuslupa.

Eläinlääkäri kaatoi kandeksannenkin viinaryypyn yhdellä kulauksella kurkkuunsa, sitten hän hätisteli kanat pyörältään. Ne lehahtivat lentoon ja kaakattivat ilmassa. Satulalla oli kasa tuoretta kanankakkaa. Ilokseni eläinlääkäri tahri koko satulan sitä siivotessaan. Pyörä rullasi kujanpuoleisesta portista ulos, eläinlääkäri hyppäsi sivukautta kyytiin ja polki kyttyrässä tiehensä. Hänen takamuksensa riippui kahta puolta satulaa kuin isoäidin taidna joka paisuu leipoessa yli laitojen. Pyörä ähkyi hänen painostaan. Setä nouti takapihalta suuren nuijan.

Herta Müller: *Matala maa*. Novelleja. Suom. Raija Jänicke. Tammi 1989. Alkuteos Niederrungen 1982.